

hadden. Eén uur in den loopas brengt verder dan vier uur slenterens. Ook van de onderwijzers kan gezegd worden: „Hun molens malen langzaam, hun molens malen snij.“ Ze zondigen echter uit onwetendheid en door overmaat van ijver. In hun paedagogisch handboek is hun geleerd, dat ze vóór alle dingen heldere „begrippen“ moeten aanbrengen, het begrip „voor“ en het begrip „onder“, het begrip „rechts“ en het begrip „links“, het begrip „twee“ en het begrip „drie“ en hun is nooit gezegd, dat begripsvorming hoog-wetenschappelijk werk is, waartoe maar weinigen in staat zijn.

Als ze geleerd zullen hebben, hun tong in toom te houden, zullen ze misschien na gaan denken over het voor velen onbegrijpelijke verschijnsel, dat de één en tweeminscholen, in de Tweede Kamer „paedagogische samergestalten“ genoemd, waarin de leerlingen maar aan hun lot moeten worden overgelaten, dikwijls zooveel betere resultaten opleveren dan onze twaalfklassige, aan personeel, noch leermiddelen gebrek hebbende inrichtingen. De verklaring van dit door velen geconstateerde feit zou hun een anderen elsch van Montessori minder paradoxaal doen klinken. De onderwijzer moet leeren: schijnbaar niets te doen, passief te zijn, niets te willen wezen dan een deel van het milieu, waarin het kind leeft: hij moet, zoals Rousseau zegt „savoir perdre du temps pour en gagner:“ aan zijn leerling het initiatief laten; hem niet helpen; niet corrigeren; geen psychologisch proces onderbreken; ook als het kind honderden malen dezelfde oefening instudeert, niet ingrijpen; hij mag niet over iedere greppel, iedere zijp, teder slootje een bruggetje slaan en nooit vergeten, dat, anders dan de volwassene, een leven in groei arbeid verricht, niet om het resultaat, maar omdat het instinctmatig gevoelt, dien voor het leeren gebruiken zijner zintuigen noodig te hebben. Een der ernstigste grieven tegen de nieuwere methoden met haar „splitsing der moeilijkheden“, „geleidelijke opklimming“ is deze, dat ze den weg der kennis glad als een sillebaantje maken. „Wie de illusie wekt“, schrijft Anastasio, „dat kennis goedkoop, gemakkelijk bereikbaar is, brengt de kind in een van de kostelijkste goederen van het leven. Een leerling moet gandeweg leeren verstaan, dat men op de dingen niet toeloopt „with a bovine stride“.

Deze gedachten klinken niet vreemd in de ooren van wie met Dr. Gunning's „Paedagogische Opstellen“ bekend zijn. Deze is overtuigd, dat wij, normale kinderen behandelende, of het tamme idioten waren, een geslacht vormen van jonge grijsaards, altijd vrezende, dat er hoogten zullen zijn op den weg. Dat uit teerbaarheid voor de kinderen willen denken, willen beslissen, is ten slotte zoo liefdeloos. De „barmhartigheid voor de zwakken“ is zoo vaak onbarmhartig voor wie sterk waren en sterk hadden kunnen blijven, had de methodiek der sentimentaliteit hun niet een deel hunner energie ontfroefd. „Van Socrates af“, zegt Compayré, „zijn alle groote paedagogen het hierover eens geweest, dat men het den kleinen niet te gemakkelijk moet maken“. Alle zwartigheden voor hen wegnemen, is hun de gelegenheid onthouden, hun wil te vormen. Door het woord te vergeten van Alex. Vinet: „Rien ne pèse comme un devoir qui on a voulu rendre léger“¹⁾, wordt de opvoeding, wat ze naar zijn overtuiging zoo dikwijls is:

„un grand système d'amortissement“. Misschien heeft onze paedagogiek meer dan eenige vroegere het noodig, telkens opnieuw herinnerd te worden aan zijn woord: „Les cailloux concassés dont on charge les routes, sont un obstacle d'abord, puis un secours: enfoncés dans le sol par nos pieds et par les roues de nos chars, ils l'affermissent et nous y marchons plus sûrement et plus aisément. La vie difficile est cette route macadamisée qui reste toujours ferme et ne devient jamais fangeuse.“)

(Wordt vervolgd.)

P. OOSTERLIEU.

¹⁾ „De stukgedropte keien, waarmee men de wegen bedekt, zijn eerst een belemmering, maar daarna een steun. In den grond getrap: door onze voeten of er door de raderen onder wagons ingereden, maken ze den weg harder en wij loopen er zekerder en gemakkelijker op. Een moeilijk leven is zulk een macadamweg, die altijd vast is, nooit modderig wordt.“

EEN DOKTER! EEN DOKTER!

Naar aanleiding van „Een lichtblik“ door Nellie's dochter Lili, in „Het Kind“, No. 18.

Waar ik meer schreef over kleine kinderen en hun verzorging, heb ik er reeds op gewezen, dat de moeders veel te vaak op haar eigen houtje dokteren, en heb ik haar gesmeekt, dit gebrek af te leeren.

Het is, omdat ik zoo geschrokken ben van Nellie's dochter Lili, in het blad van Zaterdag 3 September, dat ik alweer mijn noodkreet uit: een dokter! een dokter!

Die Lili, waar we allemaal zoo graag van lezen, waar we allemaal zoo veel van kunnen leeren — die komt daar opeens voor den dag als een kwakzalfter van de bovenste plank — wat zeg ik — als een alchemiste, die een tooverdrank bereidt en te werk gaat met paardestaart, duizendblad, marjolein enz. enz. — zonder een dokter? Lant ik voorzichtig zijn. Misschien heeft Lili wel degelijk eerst een dokter geraadpleegd, eer ze haar eikeschors-bad gaf en haar tooverdrank voorbereedde. Doch van dien dokter vertelt ze niets — en haar stukje is net geschikt om een andere moeder op te wekken, het ook eens te proberen en dan zonder dokter.

Lili spreekt daar over de „samentrekkende werking van de eikeschors“. — Mijn beste, lieve moederje, ik bid U, denk eens na: Wat moet er sumentrekken? Welke teere weefsels moeten dus aan de inkrampende werking van de eikeschors gehoorzamen??? Kunnen die weefsels een samentrekking, hoe gering dan ook, verdragen? Mogen ze die verdragen? Vraag het aan den dokter! den dokter!

„Natuurlijk moet ook de suggestie meehelpen“, schrijft Lili en onze redacteur zegt erbij: „Ik heb een sterk vermoeden, dat die eigenlijk alles deed.“

Als Lili dat zelf ook gelooft, zou ze die suggestie dan maar niet opwekken met minder gevaarlijke middelen? B.v. met alleen een warm zitbad? Maar wat zeg ik? Wat is ooit ongevaarlijk voor een kind? Ik voor mij zou mijne kinderen niet eens een warm zitbad durven geven zonder den raad of de toestemming van mijn dokter.

En wie durft Lili navolgen en haar aanbevolen mengsel geven — zonder dokter?

Wezenlijk, ik krijg een gevoel of daar maar kalmweg wordt aangeraden, een kind langzaam te vergeven. Wat weten wij, lezeressen van „Het Kind“, die het in het hoofd

¹⁾ „Niets drukt zooveel als een plicht, dien men licht heeft willen maken.“

mochten gaan krijgen Lili's recept te bereiden, af van de werking dezer kruiden? Zijn ze wellicht narcotisch? Of te prikkelend voor de ingewanden?

In „School en Leven” hebben onlangs eenige wijze raad-gevingen omtrent het zindelijk-maken van kinderen gestaan. Van moeders, die ze *van haar dokter* hadden vernomen en er baat bij hadden gevonden — van een jonge kinder-arts zelf. Ik noem er U hier enkele, die me zoo rationeel voorkomen:

Het kind van onder *goed warm* kleeden. Van jongs af het *onmiddellijk* verdrogen als het nat is. Een potje zetten in de onmiddellijke nabijheid van het kind, zoodat het zelf 's nachts uit het bedje kan komen en zich helpen. En verder den dokter raadplegen, daar de kwaal bedwateren het gevolg kan zijn van den gezondheidstoestand van het kind.

NANNIE VAN WEHL.

BOEKBESPREKINGEN.

1. „Het Kind in de Literatuur, door F. J. van der Molen. Zwolle. J. Ploegsma. z. j. (1916).

Toen dit boek in de maak was, werd mij gevraagd wat ik van het plan dacht, ik weet niet meer, door den uitgever of door den schrijver, misschien wel door beiden. Ik antwoordde, dat ik het plan zeer toejuichte. Ik kende het werk van Wohlrab: „Der Lehrer in der Literatur” en achtte de verschijning van een nederlandschen pendant over het kind zeer gewenscht, en den heer van der Molen, roemvol bekend door zijn voortreffelijke vertalingen van Tracy en Miss Shinn, en door zelfstandige paedologische studiën, voor de uitvoering als aangewezen.

En thans nu het boek voor mij ligt, moet ik tot mijn leedwezen bekennen, dat ik mij teleurgesteld gevoel. Dat zal wel aan mij liggen, want het beteekent allerminst, dat de heer van der Molen niet voor zijn taak berekend is gebleken. Ik geef mijn kritiek dan ook slechts eestlijkheids-halve, als weergave van een persoonlijke indruk, geenszins als vonnis.

Maar dien indruk zal ik motiveeren. En dan zal het blijken, dat de heer van der Molen toch in zooverre daarvoor mede-verantwoordelijk is, omdat hij verzuimd heeft ons behoorlijk op de hoogte te stellen van zijn bedoelingen.

De titel is dezelfde als die van het bekende Gidsartikel van prof. Kalff, Juni 1887. Maar de inhoud is zoo verschillend, dat de vraag rijst: kan dezelfde titel wel even-goed passen voor twee zoo verschillende werken? En moet het antwoord daarop, naar ik meen, ontkennend luiden, dan geloof ik, dat ook toegegeven zal moeten worden, dat hij door prof. Kalff met meer recht gebruikt is dan door den heer van der Molen.

Kalff toch geeft een kritische studie over kinderfiguren in de letterkunde. Beginnende bij Homerus en eindigende bij den kleinen Johannes laat hij ons door een beredeneerd overzicht, dat slechts door enkele korte citaten opgeluisterd wordt, zien, welke plaats het kind bij oudere en nieuwere schrijvers en dichters in de letterkunde der verschillende voornaamste cultuurvolken en in de verschillende cultuurperiodes der menschheid inneemt en hoe de opvattingen

omtrent het kind zich wijzigen. Hij spreekt ons van den kleinen Astyanax en zijn latijnschen tegenhanger Ascanius, van Roland en den Cid, van Dante en Beatrice, van Floris ende Blancefloer en het „soete kindeke Jesus”, van Dirc Valcoogh, Vondel, Brederode, Langendijk; hij staat uitvoerig stil bij Shakespeare, korter bij Molière, van Effen en van Haren, langer bij Wolff en Deken, Goethe, Bernardin de St. Pierre, Wordsworth, Dickens, Hawthorne, George Elliot, Henriette Beecher-Stowe, Florence Montgomery, Victor Hugo e. a. om dan weder met de Hollanders Tollens, Beets, de Génestet, Multatuli, Cremer en van Eeden te eindigen. Hij treedt dus op als een gids, die zelf het woord voert en afschoon hij uit de overrijke stof natuurlijk slechts grepen kon doen, zoo zijn die toch zóó oordeelkundig gekozen, zóó goed toegelicht en worden zulke verreikende uitzichten geopend, dat hij zijn studie met recht mocht betitelen als eene over „het kind in de letterkunde”.

Geheel anders de heer van der Molen, wat natuurlijk op zichzelf in 't minst geen verwijt is. Hij geeft zuiver een *bloemlezing*, 17 (of, daar twee nummers geplukt zijn, 19) fragmenten, uitknipsels uit groofter werken¹⁾, zonder uitzondering binnen- en buitenlandsche proza-werken van den nieuweren, en zelfs met uitzondering van een paar fragmenten van Multatuli en Berthold Auerbach, van den nieuwsten tijd. En wel geeft hij die fragmenten zonder éenige commentaar of inleiding, met de zeer betwistbare motiveering, dat „het contact tusschen auteur en lezer zonder medium steeds (?) het zuiverst (is)” (Inl. bl. 5).

Vergelijken wij hiermede Wohlrab. Welk een verschil, reeds in het uiterlijke. Bestaat van der Molen's bloemlezing niet meer dan 298 royals gedrukte bladzijden, Wohlrab's boek telt er, zonder het Aanhangsel, 456. En daarbij zijn al de fragmenten, dat is 95% van het geheele werk, klein gedrukt. Hierin worden volle 50 schrijvers uit de XVIIIe en XIXe eeuw geëxcerpeerd — *uitsluitend duitische!* — en ieder van hen is door een aantal excerpten vertegenwoordigd, welke steeds door een biographisch-kritische inleiding worden voorafgegaan.

Ik bedoel waarlijk niet, dat de heer v. d. M. in dit alles zijn voorganger tot voorbeeld had moeten nemen, verre van dien! Deze had trouwens een verschillend doel, gelijk reeds zijn ondertitel „Beiträge zur Geschichte des Lehrstandes” aangeeft.

Maar de vraag is toch geoorloofd of de duitische verzamelaar niet beter voor zijn lezers gezorgd heeft dan de nederlandsche. Deze heeft een wijze van doen gekozen, waarvan het eerste bezwaar al aanstonds dit is, dat de lezer meestal midden in het onderwerp wordt geworpen en als hij juist een beetje er in begint te komen, plotseling zich weer 't hek voor den neus ziet toewerpen.

Evenwel dit is een betrekkelijk gering bezwaar, en het zou zelfs heelemaal geen bezwaar zijn, als ieder fragment maar een duidelijk kinderportret te zien gaf; daarover evenwel straks.

Ernstiger is, de verzamelaar geen de geringste opheldering geeft omtrent de gezichtspunten, die bij zijn keus geleid hebben, wat mij bij zóó beperkte keus uit zóó rijken overvloed toch geen overdaad schijnt.

¹⁾ Alleen het schetsje „Armschool” van Theo Thijssen en „De Oudste” van Ida Boudier—Bakker schijnen compleet te zijn.